

Dimitrie Vulpian – fondator al etnomuzicologiei

Secolul al XIX-lea, cu precădere în a doua jumătate a sa, se revendică din dezideratul epocii, sintetizat într-o sintagmă: „secolul naționalităților”. În perspectiva stabilirii identității spirituale a unei comunități, arta în general – începând cu producția populară – depune mărturie cu privire la specificul unui areal geografico-istoric, pe care îl definește și căruia îi stabilește coordonate inconfundabile. Țările române au cunoscut în 1859 efervescența unică determinată de ștergerea unor bariere arbitrare și de refacerea întregului, fie ea și parțială. Ne aflăm în plină perioadă romantică europeană, exprimată și la nord de Dunăre prin înflorirea artelor, între care muzica ocupa un loc privilegiat. Interesul pentru melos a fost atât de intens, încât se poate vorbi de o autentică conștiință muzicală, prin efortul de a așeza durabil fundamentul școlii muzicale din această parte de lume. Sursa conștiinței de acest tip o constituie producția populară, către care își canalizează energiile intelectualii moldoveni (inclusiv aici și pe cei din provinciile istorice Bucovina și Basarabia), transilvăneni și munteni. Cercetătorii găsesc aici geneza școlii muzicale naționale românești¹, decupând din cronologia fenomenului intervalul 1859 – 1898, care îmbrățișează al doilea eveniment cardinal pentru devenirea societății românești moderne: cucerirea independenței de stat. În plan tematic, bornele istorice 1859 și 1877 au căpătat concretețea lucrărilor literare și muzicale în sfera atât a artei populare, cât și a celei culte. Etnomuzicologia înregistrează câteva nume de critici precum Nicolae Filimon, G. Misail, T.T. Burada ș.a., dar îndeosebi de culegători de melodii populare. Pe lângă cunoscuții T. Brediceanu, D.G. Kiriac ș.a., este de semnalat „Opera de publicare folclorică a lui Dimitrie Vulpian”, după cum își numește unul dintre subcapitolele istoriei muzicii românești Octavian-Lazăr Cosma.

Activitatea prodigioasă a lui Dimitrie Vulpian este analizată deopotrivă de folcloriști și de muzicologi, iar datele biografice par a fi unificatoare. S-a născut la 2 ianuarie 1848, în comuna Români, din județul Neamț, ca fiu al paharnicului Vasile Vasiliu. Clasele primare le face la Școala Domnească din Roman, iar în 1860 trece la Gimnaziul Central din Iași. Patru ani mai

târziu îl găsim la Conservatorul de Muzică și Declamație ieșean, iar în timpul vacanțelor cutreieră localitățile pentru a culege cântece populare, probate de el însuși la fluier, caval și flaut. Ajunge un „desăvârșit flautist”², după ce studiase acest instrument cu Gustav Wagner, și susține concerte în țară și în afara ei. Își perfecționează pregătirea prin studii în Italia. Se întâlnește pe același palier cu Vasile Alecsandri, a cărui culegere de poezii populare îl farmecă peste măsură, încât s-a străduit să realizeze în domeniul muzicii ceea ce autorul *Chirițelor* realizase strălucit în planul folcloristicii. Mai mult decât atât: bardul de la Mircești a convins Academia Română să-l premieze pe D. Vulpian cu 5.000 de lei aur pentru culegerea de folclor, etichetând-o drept „o comoară națională”. Aceasta cuprindea o gamă variată de specii: balade, doine, idile, colinde, romanțe, hore, jocuri de brâu etc., depășindu-și predecesorii: F. Ruschitzki, I.A. Wachmann, H. Ehrlich, Anton Pann, Carol Miculi, Al. Berdescu ș.a. A străbătut aproape toate zonele locuite de români și a adunat pasional tot ceea ce considera că este producție populară. Au rezultat, din 1885, nu mai puțin de patru volume de folclor muzical: „Balade, colinde, doine, idyle” (I: 381 de piese), „Horele noastre” (seriile A și B: 1000 de piese), „Romanțe” (300 de piese), „Jocuri de brâu” (250 și încă 150 de piese), adică peste 2000 de cântece. Textele melodiilor le-a adunat într-un singur volum: „Poezia populară pusă în muzică” (1886).

Nu sunt puține aprecierile la adresa osârdiei lui: „Meritul lui [D. Vulpian] este de a fi atestat vechimea și circulația unor cântece și melodii de joc populare, ca și evoluția repertoriului și a stilului de execuție lăutăresc” (Lucia Berdan); „Imboldul lui Dimitrie Vulpian pentru urmași, care înseamnă muncă de adunare și publicare a unui material documentar amplu, divers, capabil să ilustreze imaginea repertoriului popular românesc între 1867 și 1884, îi așază numele printre valoroșii precursori ai cercetării folclorului nostru” (Viorel Cosma); „Autorul celei mai mari colecții de melodii populare românești din secolul trecut” (Ovidiu Bîrlea); Opera lui este „indispensabilă celui care cercetează istoria cântecului popular românesc” (Iordan Datcu).

¹ Capitolul I al lucrării *Hronicul muzicii românești*, de Octavian-Lazăr Cosma, volumul IV, *Romantismul (1859-1898)*, București, Editura Muzicală, 1976.

² Lucian Predescu, *Enciclopedia României*, București, Editura „Cugetarea – Georgescu Delafras”, 1940, s.v.

VULP

VULPIAN, Dimitrie (2.I.1843, Români, j. Neamț — 23.IX.1922, București), folclorist. Fiu al paharnicului Vasile Vasiliu, a făcut școala primară la Roman, după care, în 1860, intră la Gimnaziul central din Iași. Din 1864, când s-a înscris la Conservatorul de muzică și declamație din Iași, V. a început să culegă, în timpul vacanțelor, melodii populare pe care le executa el însuși la fluier, caval sau flaut. Studiază flautul cu profesorul Gustav Wagner, concentrându-se apoi în țară și peste hotare. În anul 1868 intră la Universitate. Studiile muzicale și le va perfecționa în Italia. Iubitor al muzicii populare, V. este entuziasmat de colecția de poezii populare a lui V. Alecsandri. La îndemnul poetului, începe, din 1868, să desfășoare o activitate susținută de culegere a melodiilor românești. Cătreieră aproape toată țara, dornic să transcrie cîntece. Continuînd încercările înaintașilor săi în culegerea folclorului muzical românesc (F. Ru-schitzki, I. A. Wachmann, H. Ehrlich, A. Pann, Carol Miculi și Al. Berdescu), V. are în vedere partea melodică. Astfel, el alcătuiește o lucrare amplă, *Muzica populară*, în patru volume, cuprinzînd balade, colinde, doine, idile și pastorale, hore, romanțe, jocuri de briu. Susținut de Alecsandri, care elogiază strădanii culegătorului de a aduna o „comoară națională”, V. a prezentat-o Academiei Române, sub titlul general *Poezia populară pusă în muzică*, colecția sa fiind premiată în 1886. Volumul al treilea, în manuscris, împreună cu celelalte, a fost premiat „hors concours”, în 1891, la Montpellier, de Academia Latinității.

Cantitativ, colecțiile lui V. conțin un număr impresionant de cîntece față de colecțiile înaintașilor (peste 1900 de piese). Calitativ însă, ele sînt vulnerabile în ce privește felul notării muzicale, lucru semnalat la vremea de Gavril Musicescu. Există, apoi, disonanțe între notarea muzicală a cîntecelor și textul lor. Prezentînd inițial colecția fără texte, V. a fost nevoit să le introducă la recomandarea Academiei Române. Proveniența textelor literare este diversă, multe fiind preluate din colecțiile lui V. Alecsandri, S. Fl. Marian, G. Dem. Teodorescu. Altele sînt reproduse din manuscrise și publicații, după cum există și texte culese de V. de la informatori selectați întâmplător, din mediile cele mai diferite. Culegătorul nu face totdeauna distincție între creația populară și cea cultă sau aceea orîșenească, creată în stilul celei populare. La cîntece se notează uneori numai informatorul, altele numai localitatea de unde s-a cules. Sînt incluse și cîteva poezii de D. Bolintineanu, V. Cîrlova și A. Mureșanu. Dintre speciile populare predomină cîntecele, urmate de balade, apoi colinde și texte la paparude. În afara baladelor cunoscute din colecțiile lui V. Alecsandri, S. Fl. Marian și G. Dem. Teodorescu, merită reținute cîteva piese reprezentative culese de V. din Banat. Între „idile” și „romanțe”, V. nu face o distincție netă, iar la „jocuri populare” își trece adesea propriile creații. V. a continuat să publice arii populare și între 1900—1908. Meritul colecțiilor lui V. este de a fi atestat vechimea și circulația unor cîntece și melodii de joc populare, ca și evoluția repertoriului și a stilului de execuție lăutăresc.

921

Dorința lui a fost de a colecta folclor „din toate părțile locuite de români”³, ceea ce i-a adus Medalia de aur la Montpellier (1891), medalia de bronz la Expoziția Internațională de la Paris (1900) ș.a. O unitate de învățămînt sau de cultură din comuna natală ar trebui să-i poarte numele.

Centenarul comemorativ (d. 25 septembrie 1922, București sau Sinaia) se cuvine să devină și o provocare, lansată cândva de Gavril Musicescu: cantitatea impresionantă de folclor cules trebuie revăzută cu instrumentarul modern, pentru a se preschimba într-o sursă de informație fără cusur.

Conf. univ. dr. Ioan Dănilă
C.J.C.P.C.T. Bacău

Sursă foto: „Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900”
(Buc., Ed. Academiei R.S.R., 1979)

³ Apud Ioan Dănilă, *Românul din Români*, în „Deșteptarea”, Bacău, [anul XXXI], 30 sept. 2022, p. 6; <https://www.desteptarea.ro/romanul-din-romani/>